

**Informacja Rządu
na temat realizacji zadań związanych z dystrybucją pomocy społecznej
przez szkoły i socjalnej funkcji szkoły**

Ubóstwo nadal jest jedną z głównych barier ograniczających szanse rozwoju edukacyjnego dzieci i młodzieży. Bariera finansowa wpływa negatywnie na proces edukacyjny, zaburza relacje z rówieśnikami, a tym samym spowalnia tempo uspołeczniania dziecka w środowisku.

Od wielu lat prowadzone są działania, których celem jest wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów, szczególnie pochodzących z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej.

Poniżej przedstawiono spektrum działań, których realizacja w znacznym stopniu pomaga zwiększać szanse edukacyjne uczniów w szkołach i placówkach.

Dla zbudowania, w miarę możliwości, pełnego obrazu rzeczywistości społecznej w kraju, a zwłaszcza toczących się w nim procesów społecznych, w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej na potrzeby zabezpieczenia społecznego prowadzone są analizy kondycji socjalnej społeczeństwa w oparciu o różnorodne materiały źródłowe. W tym przypadku w opisie rzeczywistości społecznej kluczową rolę odgrywają miary ubóstwa. Miary ubóstwa można najogólniej podzielić na względne i bezwzględne. W Polsce do opisu stanu biedy od wielu lat stosuje się głównie bezwzględne miary ubóstwa. Są one oparte o określony ilościowo koszyk konsumencki (na przykład takim koszykiem jest koszyk minimum egzystencji). Relatywne miary niedostatku dotyczą bardziej dystansu między dochodami w społeczeństwie niż bezwzględnej wysokości dochodów i stanowią odniesienie do ogólnej sytuacji społeczeństwa, w którym żyje jednostka lub rodzina (przykładowo taką miarą niedostatku może być „ubóstwo relatywne”, które Eurostat definiuje jako 60% mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych). Zestawienie zbieranych od wielu lat wskaźników niedostatku w Polsce przy zastosowaniu bezwzględnych i względnych miar biedy przedstawia poniższa tabela:

Obserwacje zjawiska ubóstwa w Polsce od roku 1994

L.P.	Wyszczególnienie	Rok																	
		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	Liczba mieszkańców kraju w mln ¹⁾	38,581	38,609	38,639	38,660	38,667	38,654	38,644	38,632	38,230	38,191	38,174	38,157	38,125	38,044	38,136	38,101	38,167	38,501
2	Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców w mln	7,294	6,688	6,207	5,989	6,032	5,663	5,575	5,454	6,105	6,258	5,384	5,023	4,968	4,383	3,834	3,738	3,681	3,457
3	% osób w rodzinach świadczeniobiorców	18,9	17,3	16,1	15,5	15,6	14,6	14,4	14,1	16,0	16,4	14,1	13,2	13,0	11,5	10,1	9,8	9,6	9,0
4	% os. poniżej minimum egzystencji	6,4		4,3	5,4	5,6	6,9	8,1	9,5	11,1	11,7	12,0	12,3	7,8	6,6	5,6	5,7	5,7	6,7
5	% os. poniżej minimum socjalnego	47,9	46,7	46,7	50,4	50,0	52,2	54,0	57,0	58,0	59,0	56,7	58,7	49,8	46,7	42,9	41,7	41,3	²⁾
6	% os. które decyzyjnie otrzymały świadc.	5,9	5,5	5,3	5,3	5,5	5,4	5,5	5,6	6,7	6,9	6,3	6,7	7,4	6,2	5,5	5,5	5,5	5,2

7	Relatywna granica ubóstwa ³⁾	13,5	12,8	14,0	15,3	15,8	16,5	17,1	17,0	18,4	20,4	20,3	18,1	17,7	17,3	17,6	17,3	17,1	16,7
8	Relatywna granica ubóstwa – EUROSTAT ⁴⁾												45,3	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	
9	Subiektywna granica ubóstwa (lejdejska)	33,0	30,8	30,5	30,8	30,8	34,8	34,4	32,4	30,4	28,0	27,3	22,5	18,3	17,4	15,3			
10	Ustawowa granica ubóstwa.				13,3	12,1	14,4	13,6	15,0	18,5	18,1	19,2	18,1	15,1	14,6	10,6	8,3	7,3	6,5

Źródło: GUS, MPiPS-03, EUROSTAT.

1) W 2011 r. liczba ludności podana wg Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

2) Dane za rok 2011 zostaną opracowane po uzyskaniu z GUS informacji o udziale osób o wydatkach poniżej minimum socjalnego w 2011 r. Na tej podstawie w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej przygotowywane są corocznie informacje w trzecim kwartale roku po okresie sprawozdawczym, a w czwartym kwartale udostępniane.

3) W badaniach GUS relatywna granica ubóstwa to 50% średnich miesięcznych wydatków.

4) W badaniach EUROSTATU relatywna granica ubóstwa to 60% mediany dochodów ekwiwalentnych.

Przedstawiona tablica zawiera wskazane rocznie, na tle liczby mieszkańców kraju, najbardziej istotne miary ubóstwa bezwzględnego jak: minimum socjalne, minimum egzystencji, ustawowa granica ubóstwa. Ponadto, pomocniczo (to znaczy dla ogólnego zobrazowania stanu integracji społecznej w aspekcie dochodowym), tablica ta zawiera także miary ubóstwa względnego: relatywna granica ubóstwa, relatywna granica ubóstwa opracowana w Eurostatie, subiektywna granica ubóstwa.

W oparciu o ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.) w opinii Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach zabezpieczenia społecznego należy zapewnić obywatelom poczucie bezpieczeństwa socjalnego wynikającego z gwarancji, że ustawowa granica ubóstwa zabezpiecza przed ryzykiem poziomu życia poniżej minimum egzystencji na tyle skutecznie, iż dzięki polityce społecznej państwa można mówić o zabezpieczeniu obywatelom życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. Świadczenia społeczne przyznawane są także w oparciu o inne ustawy – w tym w oparciu o ustawę z dnia 23 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.).

Z przywołanego powyżej wieloletniego zestawienia obserwacji kondycji socjalnej społeczeństwa wynika, że sytuacja osób i rodzin, względnie stabilna do roku 2009, w latach 2009 – 2011 wymagała zmian progów dochodowych kwalifikujących do świadczeń z nieskładkowego zabezpieczenia społecznego. Zmiany te nie były wcześniej możliwe z uwagi na stan finansów państwa. Obecnie zostały wprowadzone regulacjami, które wejdą w życie z dniem 1 października 2012 r.

W systemie pomocy społecznej, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 r. poz. 823), ustalono kryteria dochodowe:

- dla osoby samotnie gospodarującej – 542 zł (wzrost o 65 zł, tj. o 13,6 %),
- dla osoby w rodzinie – 456 zł (wzrost o 105 zł, tj. o 30 %).

Ww. zmiany spowodują jednocześnie wzrost:

- maksymalnej kwoty zasiłku stałego z 444 zł na 529 zł (wzrost o 85 zł, tj. o 19 %),
- wysokości pomocy dla cudzoziemców (ze statusem uchodźcy i ochroną uzupełniającą) z 446 zł – 1175 zł na 531 zł - 1 260 zł,
- wartości dochodu miesięcznego z 1 ha przeliczeniowego z 207 zł na 250 zł (wzrost o 43 zł, tj. o 20 %).

I. Pomoc państwa w zakresie dożywiania

Wysokość kryteriów dochodowych kwalifikujących do niektórych świadczeń z pomocy społecznej ma istotny wpływ na pomoc w ramach państwowego, wieloletniego programu dożywiania (w dniu 29 grudnia 2005 r. została uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawa o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 267, poz. 2259, z późn. zm.). Wynika to stąd, iż pomoc w ramach programu przyznawana jest w oparciu o przyjęte w ustawie kryteria dochodowe - do 150 % kryterium dochodowego określonego w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Można zatem spodziewać się znacznego poszerzenia kręgu potencjalnych odbiorców zarówno świadczeń z pomocy społecznej, jak i wzmiankowanego wieloletniego programu dożywiania, realizowanego także w szkołach.

Problem niedożywienia dzieci i młodzieży jest jednym z poważniejszych problemów społecznych wymagających konieczności podjęcia działań mających na celu ograniczenie i likwidację tego zjawiska. Bardzo trudno jest określić dokładną liczbę niedożywionych dzieci, przede wszystkim z uwagi na ukrywanie przez część rodzin problemów związanych z ubóstwem. Sygnały napływające od pracowników socjalnych, nauczycieli, pedagogów szkolnych czy też pracowników służb medycznych, wskazują, że z uwagi na czas przebywania w szkole, czas dotarcia do szkoły i powrotu do domu, w zasadzie każde dziecko (bez względu na status materialny) powinno zjeść w tym czasie przynajmniej jeden posiłek, najlepiej gorący. Celem programu jest m.in. długofalowe działanie w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczenie zjawiska niedożywienia, upowszechnienie zdrowego stylu żywienia, poprawę poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach oraz rozwój w gminach bazy żywnościowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.

Program przewiduje otrzymanie pomocy w następujących formach:

- posiłek, ze szczególnym uwzględnieniem posiłku gorącego,
- zasiłek celowy na zakup posiłku lub zakup żywności (w tym na zakup posiłku dzieciom przebywającym w placówkach oświatowych, gdzie rodzice zobowiązani są do pokrywania kosztów żywienia),
- świadczenie rzeczowe w postaci produktów żywnościowych.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3 i pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy

m.in. dożywianie dzieci oraz zapewnienie posiłku osobom, które nie są w stanie go sobie zapewnić. Już od 1996 r. zadanie dożywiania uczniów wspierane było ze środków rezerwy celowej budżetu państwa, w ramach dotacji do zadania własnego lub też w ramach programów rządowych. Do 2001 r. zadanie realizowane było w ramach przyjmowanych uchwałą Rady Ministrów jednorocznych programów realizowanych ze środków przewidzianych w budżecie państwa i środków własnych gmin. W latach 2002 – 2003 i w 2005 r. wsparcie to realizowane było w ramach programów rządowych przy podwyższonym kryterium dochodowym (do 150% kryterium dochodowego określonego ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej).

Pomimo rosnących z roku na rok środków na realizację tego zadania (zarówno środków własnych gmin, jak i środków budżetu państwa), pomoc w tym zakresie nie była wystarczająca. Zawsze pewna liczba uczniów kwalifikujących się do tej formy pomocy nie była nią objęta, z uwagi na brak środków finansowych lub brak warunków technicznych do przygotowania lub wydawania posiłków. Do 2004 r. zakres działania pomocy ograniczał się jedynie do szkół podstawowych i gimnazjów. Pomocą w zakresie dożywiania nie były objęte dzieci do 7 roku życia i młodzież szkół ponadgimnazjalnych. Dopiero w ramach Rządowego Programu „Posiłek dla potrzebujących” realizowanego w 2005 r., rozszerzono zakres podmiotowy w stosunku do poprzednich programów (realizowanych w latach 2002 i 2003) i objęto pomocą dzieci do 7 roku życia, młodzież szkół ponadgimnazjalnych, a także osoby starsze, chore i niepełnosprawne.

Dodatkowym ograniczeniem, oprócz niedostatecznych środków finansowych na ten cel, był fakt, że środki przyznawane na realizację programów rządowych, czy też w ramach dotacji do zadania własnego, były zawsze pomocą jednoroczną, bez gwarancji jej kontynuacji, ani też możliwości zaplanowania takiej pomocy, w tym także jej wysokości, na kolejne lata.

Dlatego też, Rząd w 2005 r., uznając za sprawę najwyższej wagi, konieczność kontynuacji pomocy państwa dla gmin w zakresie dożywiania, szczególnie w odniesieniu do dzieci i młodzieży, przyjął także zasadę gwarancji stałego dofinansowania tego zadania z budżetu państwa, w określonym przedziale czasowym. Stało się to możliwe dzięki nowelizacji ustawy o finansach publicznych w zakresie możliwości realizowania programów wieloletnich w obszarze pomocy społecznej.

W dniu 29 grudnia 2005 r. przyjęta została przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawa o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 267, poz. 2259, z późn zm.). Program przyjęty ww. ustawą przewidywał realizację pomocy w latach 2006-2009. Zgodnie z art. 13 ww. ustawy finansowanie programu następowało z budżetu państwa oraz ze środków budżetów gmin, a jego łączne nakłady miały wynieść nie mniej niż 2 900 000 tys. zł, przy założeniu, że środki z budżetu państwa w poszczególnych latach nie mogą być mniejsze niż 500 000 tys. zł. Jednocześnie udział środków własnych gminy, przystępującej do realizacji programu musiał stanowić nie mniej niż 40% przewidywanych kosztów realizacji programu. Dodatkowo, na uzasadniony wniosek wójta (burmistrza, prezydenta

miasta) wojewoda mógł wyrazić zgodę na zwiększenie dotacji, z tym że udział środków własnych gminy nie mógł wynosić mniej niż 20% przewidywanych kosztów realizacji programu. W 2009 r. Sejm RP uchwalił ustawę z dnia 19 listopada 2009 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją wydatków budżetowych (Dz. U. Nr 219, poz. 1706) dokonując przy pomocy art. 17 ww. ustawy zmian w ustawie z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Z dniem wejścia w życie zmian, tj. od 1 stycznia 2010 r., okres realizacji programu wieloletniego przedłużono do 2013 r. Wprowadzono też niezbędne korekty wynikające z konieczności realizacji ww. programu w latach 2010-2013, jak również dokonano zmian wynikających z monitoringu realizacji ww. programu w latach 2006 – 2009. Nowelizacja ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” nie wprowadziła dodatkowych kosztów realizacji programu, które obciążałyby budżety gmin. Określiła natomiast, że łączne nakłady na finansowanie programu w całym jego okresie realizacji, tj. w latach 2006-2013 wyniosą nie mniej niż 6 000 000 tys. zł, w tym w latach 2010-2013 nie mniej niż 3 100 000 tys. zł. Ponadto, wskazała, że wysokość środków z budżetu państwa w latach 2010-2013 określi ustawa budżetowa na dany rok.

Jak wynika z monitoringu realizacji programu w latach 2006 – 2009 gminy przeznaczały zdecydowanie więcej środków własnych na realizację programu niż wynikało to z przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Przewiduje się, że wielkość minimalnych środków niezbędnych po stronie jednostek gminnego samorządu terytorialnego będzie analogiczna jak w latach 2006 – 2009. Od 2010 r. wielkość środków własnych gmin zmniejsza się, przy jednoczesnym zwiększeniu środków z budżetu państwa, na co zezwalają przepisy ww. ustawy. Powodem większych łącznych wydatków na realizację programu był wzrost w kolejnych latach zapotrzebowania społecznego na tę formę pomocy po wystąpieniu skutków klęsk żywiołowych i związanych z nimi zdarzeń losowych.

Natomiast po stronie budżetu państwa przyjęto już w ustawie budżetowej na rok 2009 zwiększenie o 50 000 tys. zł, tj. z 500 000 tys. zł do 550 000 tys. zł, wielkości środków rezerwy celowej budżetu państwa, które zostały przeznaczone na realizację programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

W trakcie realizacji ww. programu w kolejnych latach wielkość środków wydatkowanych na realizację programu przedstawiała się następująco:

rok 2006 – środki budżetu państwa 484.165 tys. zł, środki własne gmin – 265.559 tys. zł – łączne wydatki na realizację programu – **749.724 tys. zł,**

rok 2007 – środki budżetu państwa 527.107 tys. zł, środki własne gmin – 283.973 tys. zł – łączne wydatki na realizację programu – **811.080 tys. zł,**

rok 2008 - środki budżetu państwa 527.186 tys. zł, środki własne gmin – 281.203 tys. zł – łączne wydatki na realizację programu – **808.389 tys. zł,**

rok 2009 – środki budżetu państwa 518.454 tys. zł, środki własne gmin – 297.843 tys. zł – łączne wydatki na realizację programu – **816.297 tys. zł.**

rok 2010 – środki budżetu państwa 533.289 tys. zł, środki własne gmin – 297.019 tys. zł – łączne wydatki na realizację programu – **830.308 tys. zł,**

rok 2011 – środki budżetu państwa 547.578 tys. zł., środki własne gmin – 295.073 tys. zł – łączne wydatki na realizację programu – **842.651 tys. zł.**

Wszystkie wnioski wojewodów o przyznanie środków finansowych przewidzianych w budżecie państwa były realizowane w 100% i w żadnym województwie nie zostały zmniejszone wnioskowane przez wojewodów kwoty. Wnioski wojewodów odzwierciedlały potrzeby na środki finansowe budżetu państwa, uzgodnione z gminami, na realizację programu w poszczególnych województwach.

Dodać należy, że wojewodowie w latach 2007 – 2008 przenieśli na realizację programu wieloletniego, w ramach posiadanych uprawnień, dodatkowe środki, dlatego środki budżetu państwa są wyższe niż zaplanowane w ustawach budżetowych na te lata. Więcej też niż planowano w ustawie wydatkowały gminy ze środków własnych.

Jednocześnie od 2008 r. nie było dzieci, uczniów lub osób dorosłych tj. beneficjentów programu, którzy spełniali określoną ustawą, podwyższone kryterium dochodowe uprawniające do bezpłatnej pomocy, a którzy nie byli objęci programem ze względu na brak środków. Sytuacja taka ma miejsce po raz pierwszy od 1996 r., tj. od czasu wspierania przez kolejne Rządy zadań własnych gmin.

W **2011 r.** wielkość środków budżetu państwa przewidzianych na realizację programu wynosiła 550 000 tys. zł i została podzielona na dwie części:

1) 350 000 tys. zł, które zostały zapisane w części budżetu państwa, której dysponentami są wojewodowie. Środki te, od momentu podpisania przez Prezydenta RP ustawy budżetowej na dany rok, są możliwe do przekazania do poszczególnych gmin po podpisaniu z gminami stosownych porozumień;

2) 200 000 tys. zł to rezerwa celowa budżetu państwa, której podziału dokonuje Minister Pracy i Polityki Społecznej w oparciu o 3 wskaźniki:

- liczbę osób korzystających z pomocy w ramach programu (dane z wydziałów polityki społecznej urzędów wojewódzkich),
- średni poziom dochodów na mieszkańca (dane z Ministerstwa Finansów),
- średnią stopę bezrobocia w województwie (dane z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej).

Środki te zostały uruchomione w trzech transzach przez Ministra Finansów na wniosek Ministra Pracy i Polityki Społecznej w oparciu o wnioski wojewodów. Terminy uruchomienia poszczególnych transz określał „Harmonogram zadań wykonywanych w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na rok 2011 będący załącznikiem do uchwały nr 123 Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie harmonogramu zadań

wykonywanych w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na rok 2011 (M.P. z 2010 r. Nr 57, poz. 772):

- I transza w wysokości 50 000 tys. zł – uruchomiona została do dnia 15 kwietnia 2011 r.,
- II transza (po korekcie zapotrzebowania) w wysokości ponad 121 000 tys. zł – uruchomiona została do dnia 15 lipca 2011 r.,
- III transza – (po korekcie zapotrzebowania) w wysokości ponad 28 000 tys. zł – została uruchomiona do dnia 30 września 2011 r.

Bardzo ważną zmianą w programie, wprowadzoną od 1 stycznia 2009 r. ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 225, poz. 1487), była zasada, że głodny uczeń może być objęty pomocą w formie posiłku bez ustalania sytuacji rodzinnej w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz bez wydania decyzji administracyjnej przez ośrodek pomocy społecznej (**art. 6a** ustawy z dnia 25 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”). Wystarczy, aby taki fakt zgłosił do dyrektora szkoły. W 2009 r. uczniowie objęci pomocą bez konieczności przeprowadzania wywiadu mogli stanowić 10% wszystkich osób objętych pomocą, od dnia 1 stycznia 2010 r. udział ten został zwiększony do 20%.

Tą formą pomocy objęto dodatkowo:

rok 2009 – 20.783 uczniów, w tym na wsi 12.446,

rok 2010 – 47.428 uczniów, w tym na wsi 27.355,

rok 2011 – 58.041 uczniów, w tym na wsi 33.554.

W 2011 r. przy łącznej liczbie uczniów objętej pomocą w formie posiłku w szkole, która wyniosła 654.090, uczniowie, którym przyznano posiłek bez ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego stanowili 9%. Z każdym rokiem liczba uczniów, którzy otrzymują pomoc w formie posiłku bez przeprowadzania tego wywiadu wzrasta, co świadczy o tym, że możliwość ta jest przez dyrektorów szkół coraz efektywniej wykorzystywana.

Należy również podkreślić, że od początku realizacji programu nastąpiło zmniejszenie liczby uczniów wymagających pomocy, a nieobjętych nią z powodu braku warunków technicznych i sanitarnych do przygotowania posiłku:

rok 2006 – 3.033 uczniów, w tym na wsi 2.146,

rok 2011 – 124 uczniów, w tym na wsi 98.

Zmniejszeniu uległa też liczba uczniów wymagających dożywiania, a nieobjęta programem z powodu niechęci do korzystania z tej formy pomocy:

rok 2006 – 11.118 uczniów, w tym na wsi 6.223,

rok 2011 – 2.072 uczniów, w tym na wsi 1.067.

Po 6 latach realizacji programu do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej jedynie sporadycznie napływają zapytania, kierowane przez jednostki samorządu terytorialnego, w sprawie realizacji programu, do którego przystępuje rokrocznie prawie 100% gmin w kraju. Sporadycznie też zgłaszane są problemy dotyczące nieprawidłowości w realizacji programu tak przez koordynatorów wojewódzkich (województw) jak i koordynatorów gminnych (wójtów, burmistrzów i prezydentów miast).

Realizacja programu jest monitorowana tak przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, jak i wojewodów oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 2006 r. w sprawie realizacji programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. z 2006 r. Nr 25, poz. 186, z późn. zm.).

Realizowane działania pozwalają na skuteczne udzielanie pomocy uczniom i dzieciom wymagającym wsparcia w zakresie nieodpłatnego lub częściowo odpłatnego dożywiania w formie posiłku. W sytuacji ewentualnego zagrożenia prawidłowej realizacji programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, Rząd podejmie stosowne działania przeciwdziałające takiej sytuacji.

Nowelizacja ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, dokonana ustawą z dnia 19 listopada 2009 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją wydatków budżetowych, od dnia 1 stycznia 2010 r. zniósł obowiązek przedkładania przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego Sejmowi RP rocznego sprawozdania z realizacji programu. Obecnie, na podstawie art. 12 ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, takie sprawozdanie roczne jest przedkładane Radzie Ministrów do dnia 30 czerwca i przyjmowane uchwałą Rady Ministrów. Jednocześnie, na podstawie art. 16 ww. ustawy, zobowiązano ww. ministra do przedstawienia Sejmowi RP sprawozdania z realizacji programu wieloletniego za okres 2010 – 2013 w terminie do dnia 30 września 2014 r.

Ww. nowelizacja ustawy zniósł także nałożony na ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania obowiązek przekazywania do końca lutego następnego roku, ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego, rocznej informacji z zakresu realizacji programu w szkołach i placówkach, pozostawiając obowiązek monitorowania realizacji programu oraz jego upowszechnianie.

II. Świadczenia rodzinne

Odbiorcami niektórych świadczeń rodzinnych są rodziny z dziećmi uczącymi się. Świadczenia te realizowane są w oparciu o **ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych** (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.).

Na dziecko, które uczy się w szkole, przysługują następujące świadczenia o charakterze edukacyjnym:

1. dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego - przysługuje raz w roku szkolnym w wysokości 100 zł na dziecko.

Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, a także osobie uczącej się na częściowe pokrycie wydatków związanych z rozpoczęciem w szkole nowego roku szkolnego albo rocznego przygotowania przedszkolnego. Wniosek o wypłatę dodatku składa się do dnia zakończenia okresu zasiłkowego, w którym rozpoczęto rok szkolny albo roczne przygotowanie przedszkolne. Dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego przyznano w 2011 r. – 2.026,1 tys.

2. dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka przez 10 miesięcy w roku w okresie pobierania nauki, od września do czerwca następnego roku kalendarzowego:

a) w związku z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły ponadgimnazjalnej lub szkoły artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki, a także szkoły podstawowej lub gimnazjum w przypadku dziecka lub osoby uczącej się, legitymującej się orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności - **w wysokości 90 zł miesięcznie na dziecko** albo

b) w związku z dojazdem z miejsca zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły, w przypadku dojazdu do szkoły ponadgimnazjalnej, a także szkoły artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki w zakresie odpowiadającym nauce w szkole ponadgimnazjalnej - **w wysokości 50 zł miesięcznie na dziecko.**

Dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia nauki poza miejscem zamieszkania przyznano w 2011 r. **przeciętnie miesięcznie 298,6 tys.**, z tego **274,1 tys. z tytułu dojazdu do szkoły** oraz **24,5 tys. z tytułu zamieszkania w miejscowości**, w której znajduje się siedziba szkoły.

Dodatkowo, gdy dziecko legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności może otrzymać:

3. dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego na pokrycie zwiększonych wydatków związanych z rehabilitacją lub kształceniem dziecka w wieku:

a) do ukończenia 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności,

b) powyżej 16 roku życia do ukończenia 24 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Wysokość dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego wynosi miesięcznie:

- **60,00 zł** na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia,
- **80,00 zł** na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

Dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego przyznano **w 2011 r. przeciętnie miesięcznie – 162 tys., z czego 27,6 tys. do ukończenia przez dziecko 5 roku życia oraz 134,4 tys. – powyżej 5 roku życia.**

Dodatek do zasiłku rodzinnego nie jest samodzielnym świadczeniem. Oznacza to, że aby nabyć prawo do ww. dodatków należy w pierwszej kolejności spełniać warunki do otrzymywania prawa do zasiłku rodzinnego.

Podstawowym warunkiem decydującym **o prawie do zasiłku rodzinnego** jest kryterium dochodowe określone w art. 5 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, które wynosi 504 zł netto na osobę w rodzinie lub 583 zł netto w przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne. Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka.

Zasiłek rodzinny przysługuje rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka oraz opiekunowi faktycznemu dziecka do ukończenia przez dziecko:

- 18 roku życia lub
- nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo
- 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Zgodnie z § 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2009 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. Nr 129, poz.1058), **wysokość zasiłku rodzinnego** wynosi miesięcznie:

- a) **68,00 zł** na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia,
- b) **91,00 zł** na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia,
- c) **98,00 zł** na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

Wydatki na świadczenia rodzinne i koszty ich obsługi finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa. Zadania z zakresu świadczeń rodzinnych (jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej), realizuje organ właściwy wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie rodzinne lub otrzymującej świadczenie rodzinne.

Podniesienie wysokości zasiłku rodzinnego, w związku z przypadającą na bieżący rok ustawową weryfikacją wysokości kwot świadczeń rodzinnych, będzie miało wpływ na podniesienie wysokości stypendium szkolnego. Zgodnie z ustaloną ustawowo procedurą weryfikacji od dnia 1 listopada 2012 r. podwyższeniu ulegną kwoty zasiłku rodzinnego do wartości odpowiadającej 40% kwoty koszyka żywnościowego, tj. do:

- 77 zł na dziecko w wieku 0-5 lat,
- **106 zł na dziecko w wieku 6-18 lat,**
- 115 zł na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

III. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

System oświaty został włączony w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dzięki zmienionym przepisom ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) obowiązującym od dnia 1 sierpnia 2010 r. Na mocy tych przepisów przedstawiciele oświaty, obok policjantów, pracowników socjalnych, czy też kuratorów, wchodzi w skład zespołów interdyscyplinarnych i wspólnie z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, pracują nad poprawą jej sytuacji rodzinnej.

Na uwagę zasługuje fakt, iż kadra pedagogiczna włączona została również w procedurę „Niebieskie Karty”. Dzięki wprowadzeniu takiego narzędzia dziecko krzywdzone przez swoich rodziców czy też opiekunów może zgłosić się do swojego wychowawcy czy też pedagoga, który wszczyna procedurę „Niebieskie Karty”, zgłasza problem do zespołu interdyscyplinarnego. W takich sytuacjach uczeń szkoły nie musi zgłaszać przemocy wobec niego do innych służb (na policję czy też do ośrodka pomocy społecznej).

Warto również podkreślić, że przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej są włączeni w prace Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który działa przy Ministrze Pracy i Polityki Społecznej. Wypracowane przez Zespół dokumenty stają się wyznacznikiem działań zarówno dla jednostek samorządu terytorialnego, jak i dla przedstawicieli urzędów wojewódzkich, które stanowią nadzór nad realizacją działań przeciwprzemocowych w tzw. terenie.

Jednym z dokumentów opracowanym w ostatnim czasie w ramach Zespołu są Wytyczne do prowadzenia szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu”, które służą marszałkom województw jako wskazówka i, które zawierają treści dotyczące konieczności organizowania interdyscyplinarnych szkoleń dla wszystkich służb zaangażowanych w realizację działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W szkoleniach tych aktywnie uczestniczą przedstawiciele oświaty.

IV. Wyrównywanie szans edukacyjnych

Udzielanie uczniom świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym stanowi zadanie własne gminy, na realizację którego gmina otrzymuje dofinansowanie z budżetu państwa (art. 90r ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty /Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm./). Ministerstwo Edukacji Narodowej, realizując pomoc materialną dla uczniów w formie stypendiów szkolnych i zasiłków szkolnych, uruchamia środki rezerwy celowej budżetu państwa pn. „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego, w tym wyprawka szkolna”, która zwiększa środki na pomoc materialną realizowaną przez gminy.

1. Wyprawka szkolna

Ministerstwo Edukacji Narodowej od 2002 roku realizuje program pomocy uczniom w zakresie dofinansowania podręczników szkolnych.

— Wprowadzając w 2009 r. nową podstawę programową wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół Ministerstwo Edukacji Narodowej objęło również programem „Wyprawka szkolna” kolejną grupę uczniów, którzy nie mogli korzystać z używanych podręczników, ze względu na wprowadzone zmiany programowe. W kolejnych latach byli to uczniowie klasy I, II oraz klasy III gimnazjum. Aby zapewnić odpowiedni poziom finansowania podręczników dla uczniów zwiększono również kwotę przewidzianą na realizację programu w 2009 r. do kwoty 104 000 tys. zł, w 2010 r. - do 103 350 tys. zł oraz w 2011 r. - do 115 000 tys. zł.

— Jednocześnie od 2010 r. obok uczniów pozostających w trudnej sytuacji materialnej do programu włączono również grupę uczniów, których rodziny ze względów ekonomicznych, rodzinnych lub społecznych mają trudności z nabyciem podręczników szkolnych.

Od 2010 r. w ramach „Wyprawki szkolnej” dofinansowanie do podręczników otrzymują również uczniowie:

- 1) słabo widzący,
 - 2) niesłyszący,
 - 3) z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,
 - 4) z niepełnosprawnościami sprzężonymi w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej,
- posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, o którym mowa w art. 71b ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

W 2011 r. z programu korzystali uczniowie klas I-III szkoły podstawowej oraz III klasy gimnazjum, na zasadach określonych powyżej oraz uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Na realizację programu wyodrębniono środki w wysokości 115 000 tys. zł.

Dotację na realizację programu w poszczególnych województwach przedstawia poniższa tabela:

<i>Kod województwa</i>	<i>Województwo</i>	<i>Kwota środków na dofinansowanie zakupu podręczników I transza</i>	<i>Kwota środków na dofinansowanie zakupu podręczników II transza</i>	<i>Łącznie uruchomiono</i>
2	dolnośląskie	3 627 438 zł	163 147 zł	3 790 585 zł
4	kujawsko-pomorskie	2 876 035 zł	1 040 956 zł	3 916 991 zł
6	lubelskie	3 664 616 zł	595 509 zł	4 260 125 zł
8	lubuskie	1 656 796 zł	50 000 zł	1 706 796 zł
10	łódzkie	3 552 483 zł	380 282 zł	3 932 765 zł
12	małopolskie	5 810 534 zł	241 466 zł	6 052 000 zł
14	mazowieckie	6 999 779 zł	1 883 591 zł	8 883 370 zł
16	opolskie	1 268 867 zł	- zł	1 268 867 zł
18	podkarpackie	4 465 762 zł	163 983 zł	4 629 745 zł
20	podlaskie	2 178 135 zł	589 705 zł	2 767 840 zł
22	pomorskie	4 106 661 zł	625 415 zł	4 732 076 zł
24	śląskie	4 332 385 zł	2 614 375 zł	6 946 760 zł
26	świętokrzyskie	2 037 488 zł	757 097 zł	2 794 585 zł
28	warmińsko-mazurskie	2 530 335 zł	804 875 zł	3 335 210 zł
30	wielkopolskie	5 542 619 zł	1 960 626 zł	7 503 245 zł
32	zachodniopomorskie	2 795 169 zł	136 236 zł	2 931 405 zł
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego		54 898 zł	- zł	54 898 zł
Razem:		57 500 000 zł	12 007 263 zł	69 507 263 zł

Zgodnie z przekazanymi przez wojewodów sprawozdaniami z realizacji programu wynika, że przekazane środki nie zostały w pełni wykorzystane, zaś zwrócone środki okazały się wyższe od II transzy dotacji, uruchamianej na podstawie zapotrzebowań zgłoszonych przez gminy.

Wydatkowanie środków w 2011 r. na realizację programu.

<i>Kod województwa</i>	<i>Województwo</i>	<i>wydatkowano z dotacji wg. stanu na 31 października 2011 r.</i>	<i>zwrócone środki</i>	<i>% wykorzystania</i>
2	dolnośląskie	1 982 876 zł	1 807 709 zł	52%
4	kujawsko-pomorskie	3 382 244 zł	534 747 zł	86%
6	lubelskie	4 087 092 zł	173 033 zł	96%
8	lubuskie	1 245 943 zł	460 853 zł	73%

10	łódzkie	3 395 544 zł	537 221 zł	86%
12	małopolskie	5 698 530 zł	353 470 zł	94%
14	mazowieckie	6 841 614 zł	2 041 756 zł	77%
16	opolskie	999 360 zł	269 507 zł	79%
18	podkarpackie	4 365 519 zł	264 226 zł	94%
20	podlaskie	2 258 857 zł	508 983 zł	82%
22	pomorskie	3 899 682 zł	832 394 zł	82%
24	śląskie	4 646 631 zł	2 300 129 zł	67%
26	świętokrzyskie	2 285 523 zł	509 062 zł	82%
28	warmińsko-mazurskie	3 094 668 zł	240 542 zł	93%
30	wielkopolskie	4 334 478 zł	3 168 767 zł	58%
32	zachodniopomorskie	2 417 531 zł	513 874 zł	82%
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego		39 788 zł	15 110,00 zł	72%
Razem:		54 975 880 zł	14 531 383 zł	średnio: 80%

Z otrzymanych danych wynika, że uruchomione środki pozwoliły na objęcie wsparciem wszystkich uprawnionych uczniów spełniających kryterium dochodowe i zgłaszających się o pomoc. W ramach programu, poza ustawowym kryterium dochodowym, z programu skorzystało ok. 3-4% uczniów, z klas objętych programem, którzy znajdują się w trudnej sytuacji społecznej, rodzinnej, ekonomicznej, lecz przekraczają kryterium dochodowe.

Odsetek dzieci korzystających z programu przedstawia poniższa tabela:

Województwo	rozpoczynających naukę w roku szkolnym 2011/2012	otrzymujących pomoc na podstawie kryterium dochodowego	% udziału	otrzymujących pomoc poza kryterium dochodowym	% udziału
dolnośląskie	97 670	8 842	9,05%	2 262	2,32%
kujawsko-pomorskie	81 096	11 034	13,61%	2 699	3,33%
lubelskie	85 714	13 910	16,23%	3 271	3,82%
lubuskie	38 481	4 113	10,69%	1 033	2,68%
łódzkie	91 696	10 606	11,57%	3 103	3,38%
małopolskie	137 663	18 980	13,79%	4 564	3,32%
mazowieckie	204 196	24 306	11,90%	6 639	3,25%
opolskie	33 714	2 689	7,98%	1 202	3,57%
podkarpackie	86 825	14 294	16,46%	3 629	4,18%
podlaskie	45 332	7 884	17,39%	1 663	3,67%
pomorskie	94 958	12 231	12,88%	3 377	3,56%

śląskie	160 955	11 327	7,04%	6 579	4,09%
świętokrzyskie	47 443	7 999	16,86%	1 925	4,06%
warmińsko-mazurskie	57 933	9 549	16,48%	3 123	5,39%
wielkopolskie	139 760	15 332	10,97%	3 799	2,72%
zachodniopomorskie	62 361	7 726	12,39%	1 936	3,10%
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	2 370	65	2,74%	104	4,39%
Razem:	1 468 167	180 887	śr. 12,24%	50 908	śr. 3,58%

Wydatkowanie środków w ostatnich latach na realizację pomocy w ramach ww. programu przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Rok	Wydatkowane środki w zł	Liczba uczniów otrzymujących pomoc	Odsetek dzieci otrzymujących pomoc
1	2008	29 936 926	233 151	24%
2	2009	49 197 722	263 409	19%
3	2010	52 575 683	262 563	13%
4	2011	54 975 880	267 338	12%

Od 2008 r. rodzice mieli prawo w ramach programu złożyć oświadczenie o wysokości swoich dochodów, zamiast zaświadczenia – co ułatwiło ubieganie się o pomoc.

W ocenie MEN za niezwykle cenne należy uznać włączenie do programu uczniów niepełnosprawnych, którzy otrzymują pomoc bez względu na sytuację materialną rodziny.

Należy podkreślić, że Ministerstwo Edukacji Narodowej każdego roku przekazywało szczegółową informację do kuratorów oświaty o programie, wskazując na nowe rozwiązania, a także aktywnie uczestniczyło w akcjach medialnych związanych z upowszechnieniem programu (audycje radiowe, telewizyjne, artykuły w prasie codziennej i czasopismach), przygotowywało na własnej stronie internetowej informację o zasadach programu, kryteriach dostępu, wysokości pomocy, itp.

Równocześnie w latach 2010 i 2011 realizowane były programy interwencyjne związane z występowaniem na terenie kraju klęsk żywiołowych oraz niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.

W ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2010 r. – „Wyprawka szkolna” oraz wypłaty uczniom zasiłku powodzowego na cele edukacyjne Rada

Ministrów podjęła decyzję o uruchomieniu dodatkowych środków na realizację wypłaty jednorazowego świadczenia pieniężnego dla dzieci i uczniów, których dotknęła powódź. Wysokość świadczenia, tzw. „zasiłku powodziowego” określona została na poziomie 1 tys. zł wypłacanego na dziecko, które w roku szkolnym 2009/2010 lub 2010/2011 realizowało obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne oraz na ucznia, który w roku szkolnym 2009/2010 lub 2010/2011 uczęszczał do szkół wszystkich typów, z wyjątkiem szkół dla dorosłych.

Świadczenie wypłacane było tym dzieciom i uczniom, których rodziny zostały zakwalifikowane przez samorząd gminny do otrzymania świadczenia pieniężnego w wysokości do 6 tys. zł (środki na podstawową pomoc przekazywane przez wojewodów) wypłacanego przez władze gminne na podstawie art. 39 i 40 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Rodziny nie były zobowiązane do przedkładania dodatkowych informacji oraz zaświadczeń w celu otrzymania „zasiłku powodziowego”.

Władze gminy po zebraniu danych o liczbie dzieci uprawnionych do otrzymania wsparcia z budżetu państwa przekazywały niezwłocznie zbiorcze informacje do odpowiedniego wojewody. Wojewoda na podstawie danych z terenu gmin objętych powodzią występował do Ministerstwa Edukacji Narodowej o środki na wypłatę pomocy. Zostały one następnie przekazane do budżetów samorządów gminnych, gdzie były niezwłocznie wypłacane rodzinom (rodzicom, rodzicom zastępczym, prawnym opiekunom) dzieci i uczniów lub pełnoletnim uczniom uprawnionym do pomocy.

Na wypłatę zasiłków powodziowych zaplanowano 46 mln zł ze środków rezerwy celowej Nr 26 budżetu państwa „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego, w tym wyprawka szkolna”.

Do dnia 30 września 2010 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej wystąpiło do Ministra Finansów, z wnioskami wojewodów, o uruchomienie środków w wysokości 26 448 000 zł, co pozwoliło na udzielenie pomocy 26 448 uczniom.

W 2010 r. na wypłatę ww. zasiłków w poszczególnych województwach uruchomiono pomoc w wysokości:

Lp.	Województwo	Wnioski wojewodów	
		Liczba uczniów otrzymujących pomoc	Kwota w zł
1.	dolnośląskie	1 731	1 731 000
2.	kujawsko-pomorskie	170	170 000
3.	lubelskie	962	962 000
4.	lubuskie	548	548 000
5.	łódzkie	328	328 000
6.	małopolskie	8 817	8 817 000

7.	mazowieckie	635	635 000
8.	opolskie	2 088	2 088 000
9.	podkarpackie	7 115	7 115 000
10.	podlaskie	-	-
11.	pomorskie	25	25 000
12.	śląskie	2 012	2 012 000
13.	świętokrzyskie	2 017	2 017 000
14.	warmińsko-mazurskie	-	-
15.	wielkopolskie	-	-
16.	zachodniopomorskie	-	-
Razem:		26 448	26 448 000

Dodatkowo, w następnym roku, tj. w dniu 23 sierpnia 2011 r. Rada Ministrów przyjęła:

- uchwałę Nr 154/2011 w sprawie Rządowego programu pomocy dzieciom i uczniom w formie zasiłku losowego na cele edukacyjne w 2011 r.,
- rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej dzieciom i uczniom w formie zasiłku losowego na cele edukacyjne w 2011 r. (Dz. U. Nr 178, poz. 1062).

Celem programu było:

- wyrównywanie szans edukacyjnych i wspieranie rozwoju edukacyjnego dzieci i uczniów ze względu na skutki występujących na terenie kraju w 2011 r. nawałnic, huraganów, deszczy nawałnych lub gradobicia, a także mogących wystąpić powodzi,
- zapewnienie dzieciom i uczniom wsparcia finansowego w formie jednorazowego zasiłku losowego na cele edukacyjne, tj. na zakup podręczników, pomocy dydaktycznych lub na pokrycie innych wydatków edukacyjnych.

Zasiłek losowy na cele edukacyjne był jednorazowym świadczeniem pieniężnym, którego wysokość wynosiła 1 tys. zł dla jednego dziecka lub ucznia.

Kryterium przyznania pomocy było zbliżone do poprzedniego, a mianowicie pomocy udzielano dzieciom realizującym w roku szkolnym 2011/2012 obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne oraz uczniom uczęszczającym w roku szkolnym 2011/2012 do szkół wszystkich typów, z wyłączeniem szkół dla dorosłych, jeżeli ich rodzinom został przyznany:

- 1) zasiłek celowy na podstawie art. 40 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w wysokości do 6 tys. zł na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej w związku ze stratami poniesionymi w 2011 r. w wyniku nawałnic lub innych zdarzeń atmosferycznych, w szczególności gradobicia lub powodzi, lub
- 2) zasiłek celowy na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji programu pomocy dla

rodzin rolniczych, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej powstały szkody spowodowane wystąpieniem w 2011 r. huraganu, deszczu nawalnego lub przymrozków wiosennych (Dz. U. Nr 167, poz. 996), z wyłączeniem szkód spowodowanych wystąpieniem w 2011 r. przymrozków wiosennych.

Na wypłatę zasiłków (w 2011 r.) w poszczególnych województwach uruchomiono pomoc w wysokości:

Lp.	Województwo	Wnioski wojewodów	
		Liczba uczniów otrzymujących pomoc	Kwota w zł
1.	dolnośląskie	19	19 000
2.	kujawsko-pomorskie	103	103 000
3.	lubelskie	1 646	1 646 000
4.	lubuskie	12	12 000
5.	łódzkie	165	165 000
6.	małopolskie	149	149 000
7.	mazowieckie	4 307	4 307 000
8.	opolskie	111	111 000
9.	podkarpackie	1 256	1 256 000
10.	podlaskie	324	324 000
11.	pomorskie	-	-
12.	śląskie	2	2 000
13.	świętokrzyskie	3 551	3 551 000
14.	warmińsko-mazurskie	33	33 000
15.	wielkopolskie	780	780 000
16.	zachodniopomorskie	3	3 000
Razem:		12 461	12 461 000

Środki finansowe na ww. zasiłki na cele edukacyjne uruchamiane były na wniosek wojewodów, którzy wcześniej dokonywali weryfikacji liczby uczniów, którym przysługiwała pomoc. Zatem środki uruchomione w ramach ww. programów rządowych zostały wydatkowane w 100% w 2010 r. – dla 26 448 uczniów i w 2011 r. dla – 12 461 uczniów.

2. Wypoczynek dzieci i młodzieży

Co roku, z budżetów wojewodów dofinansowywany jest wypoczynek dzieci i młodzieży. Nabór dzieci na wypoczynek odbywa się przy współpracy z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, gminnymi ośrodkami pomocy społecznej oraz innymi organizacjami pożytku publicznego działającymi lokalnie. W konkursach ofert oraz przeprowadzonych przetargach zaznaczane jest, iż zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Dz. U. Nr 12, poz. 67, z późn. zm.) pierwszeństwo

w korzystaniu z różnych form wypoczynku, finansowanych z budżetu państwa, mają dzieci:

- 1) będące sierotami, wychowankowie domów dziecka oraz innych placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także rodzin zastępczych,
- 2) z rodzin wielodzietnych, żyjących w trudnych warunkach materialnych,
- 3) z zaburzeniami somatycznymi potwierdzonymi zaświadczeniem lekarskim i zamieszkujące w środowisku ekologicznie zagrożonym.

W sumie na organizację wypoczynku dla dzieci i młodzieży w latach 2010 i 2011 przeznaczono środki finansowe w wysokości prawie 56 000 tys. zł. Łącznie z wypoczynku skorzystało ponad 157 tys. uczestników.

Ponadto, w latach 2010 i 2011 Ministerstwo Edukacji Narodowej organizowało wypoczynek dla dzieci z terenów poszkodowanych przez powódź i inne klęski żywiołowe. Celem działania było zorganizowanie krajowego pobytu dzieci w obiektach stałych z węzłami sanitarnymi, w ramach 14-dniowych wyjazdów terapeutyczno-edukacyjnych, zgodnie z obowiązującymi przepisami ww. rozporządzenia. Z tego rodzaju pomocy skorzystało w sumie ponad 7,5 tys. dzieci i młodzieży.

Także w 2012 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej, wzorem lat poprzednich, organizuje 14-dniowe wakacyjne wyjazdy edukacyjno-terapeutyczne dla dzieci i młodzieży – uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z terenów poszkodowanych przez żywioły.

Środki przeznaczone na organizację wyjazdów zostały uruchomione z rezerwy celowej Nr 26 „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego, w tym wyprawka szkolna” (wniosek do Ministerstwa Finansów został skierowany w dniu 20 lipca 2012 r.) i będą przekazane na podstawie umów organizacjom pozarządowym.

Dofinansowanie zostanie przekazane w wysokości 1,2 tys. zł na każde dziecko. Według stanu na dzień 27 lipca 2012 r. wyjazdy należy zorganizować dla 784 dzieci i młodzieży. Termin realizacji zadania: 6.08 – 31.08. 2012 r.

Finansowanie obejmie transport dzieci, wynagrodzenie kadry pedagogicznej i psychologicznej, realizację programu, ubezpieczenie, w razie wystąpienia takiej potrzeby – zakup lub uzupełnienie podstawowego ekwipunku osobistego dzieci (w tym odzieży, obuwia, bielizny osobistej, środków higieny, torby lub plecaka).

Organizatorzy wyjazdów będą musieli zapewnić dzieciom opiekę psychologiczną oraz atrakcyjny program rekreacyjno-wypoczynkowy.

Wyjazdy muszą zostać zorganizowane zgodnie z wymogami ww. rozporządzenia (bez uwzględnienia terminu zgłoszenia wypoczynku), w obiektach o stałej infrastrukturze, spełniających wymogi dotyczące bezpieczeństwa, ochrony przeciwpożarowej i warunków higieniczno-sanitarnych oraz ochrony środowiska.

Nadzór nad placówkami wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej jest sprawowany przez kuratoria oświaty zgodnie z procedurami opracowanymi na podstawie ww. rozporządzenia. Procedury nadzoru, którymi posługują się

kuratoria oświaty określają: sposób planowania nadzoru, cele i przedmiot nadzoru, zasady sprawowania nadzoru, zakres i sposób prowadzenia kontroli oraz sposób jej dokumentowania, a także sposób monitorowania przebiegu wypoczynku na terenie województwa. W ramach czynności nadzoru pedagogicznego dokonywane są przeglądy obiektów pod kątem zapewniania uczestnikom bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu. Szczegółowej analizie podlega dokumentacja pedagogiczna świadcząca o zapoznawaniu uczestników z regulaminami w zakresie bezpieczeństwa, a także dokumentacja świadcząca o kwalifikacjach kadry pedagogicznej, ratownika, lekarza, pielęgniarki lub innej kadry specjalistycznej. W celu uzyskania opinii uczestników na temat funkcjonowania placówki wypoczynku głównie pod kątem opieki, atmosfery panującej w placówce, organizacji zajęć oraz ich atrakcyjności, bardzo często prowadzone są rozmowy indywidualne z uczestnikami kolonii i obozów. Nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem placówek wypoczynku jest prowadzony w porozumieniu z właściwymi służbami wojewódzkimi takimi jak stacje sanitarno-epidemiologiczne, komendy policji, komendy straży pożarnej, a także z ich odpowiednikami w powiatach.

Ponadto, należy zaznaczyć, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) od lat aktywnie wspiera działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakresie realizacji zadań związanych z dystrybucją pomocy społecznej przez szkoły i socjalnej funkcji szkoły na terenach wiejskich.

W ramach pomocy Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego dofinansowuje wypoczynek dzieci w ramach promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej.

Wypoczynek dzieci w ramach promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej realizowany jest ze środków pozabudżetowych Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników. Jest on organizowany w okresie wakacji i ferii zimowych w formie 14-dniowych kolonii oraz w formie półkolonii w miejscu zamieszkania rodziców. Podczas wypoczynku nad dziećmi sprawuje opiekę wykwalifikowana kadra pedagogiczna.

Liczba dzieci korzystających z powyższego wsparcia z roku na rok wzrasta. W 2010 r. z wypoczynku letniego, zimowego i półkolonii skorzystało ponad 17 000 dzieci, podczas gdy w 2011 r. było to już ponad 24 000 dzieci.

3. *Program „Owoce w Szkole”*

Program Wspólnej Polityki Rolnej „Owoce w szkole” powstał jako jedno z priorytetowych działań Komisji Europejskiej zmierzających do poprawy stanu zdrowia i sposobu odżywiania dzieci oraz redukcji ryzyka poważnych problemów zdrowotnych na późniejszym etapie życia.

Program został uruchomiony w Unii Europejskiej od roku szkolnego 2009/2010. Bierze w nim udział większość państw członkowskich UE, w tym również Polska. Program finansowany jest ze środków pochodzących z budżetu UE (75%) oraz środków pochodzących z budżetu krajowego (25%).

Głównymi celami programu są: trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw w ich codziennej diecie oraz

propagowanie zdrowego stylu życia poprzez działania towarzyszące o charakterze edukacyjnym realizowane w szkołach. Dzięki programowi szkoły mogą kształtować i rozwijać prozdrowotną edukację najmłodszych uczniów oraz w rzeczywisty sposób wpływać na ich dietę.

Program ma na celu ukształtowanie wśród dzieci trwałego nawyku spożywania owoców i warzyw, poprzez udostępnianie dzieciom owoców i warzyw oraz specjalne działania edukacyjne promujące zdrową dietę oraz styl życia.

Program skierowany jest do uczniów klas I-III szkół podstawowych. Dzieci otrzymują kilka razy w tygodniu porcje owocowo-warzywne, które spożywają w szkole. Dzieciom udostępnia się:

- świeże owoce (jabłka, gruszki, truskawki),
- świeże warzywa (marchew, paprykę słodką, rzodkiewki),
- soki owocowe, warzywne oraz owocowo-warzywne.

Ponadto szkoły podstawowe uczestniczące w programie realizują skierowane do dzieci specjalne zajęcia o charakterze edukacyjnym dotyczące zdrowego odżywiania.

Z danych uzyskanych z Agencji Rynku Rolnego wynika, że w I semestrze roku szkolnego 2011/2012 umowy na nieodpłatne dostawy owoców i warzyw do szkół podpisało 101 zatwierdzonych dostawców, a w II semestrze – 102 zatwierdzonych dostawców, tj. o ok. 112% więcej niż w I semestrze roku szkolnego 2009/2010, w którym umowy zawarło 48 zatwierdzonych dostawców.

W I i II semestrze roku szkolnego 2011/2012 zatwierdzenie do uczestnictwa w programie uzyskało 6 szkół podstawowych, które samodzielnie pozyskują i udostępniają owoce i warzywa 167 dzieciom klas I-III w swoich szkołach, a następnie wnioskuje o środki z programu.

W I semestrze roku szkolnego 2011/2012 9 231 szkół zawarło umowy z zatwierdzonymi dostawcami na nieodpłatne dostawy owoców i warzyw. W II semestrze roku szkolnego 2011/2012 do programu zgłosiły się 9 982 szkoły podstawowe, tj. o ok. 5,6% więcej niż w I semestrze roku szkolnego 2011/2012 i o ok. 12% więcej niż w roku szkolnym 2010/2011.

W II semestrze roku szkolnego 2011/2012 umowy na nieodpłatne dostawy owoców i warzyw z zatwierdzonymi dostawcami zawarło 9 727 szkół podstawowych, tj. o ok. 19% więcej niż w roku szkolnym 2010/2011.

W I semestrze roku szkolnego 2011/2012 do programu zgłoszonych zostało 875 203 dzieci z klas I-III szkół podstawowych, co stanowi ok. 70,88% dzieci z grupy docelowej. Na podstawie zawartych między szkołami podstawowymi i zatwierdzonymi dostawcami umów oraz informacji uzyskanych ze szkół biorących udział w programie, owoce i warzywa spożywało 858 992 dzieci z klas I-III, tj. ok. 69,57% dzieci z grupy docelowej (wynoszącej dla roku szkolnego 2011/2012: 1 234 689).

W II semestrze roku szkolnego 2011/2012 do programu zgłoszonych zostało 911 911 dzieci z klas I-III szkół podstawowych, co stanowi ok. 73,86% dzieci z grupy docelowej. Na podstawie zawartych między szkołami podstawowymi i zatwierdzonymi dostawcami umów oraz informacji uzyskanych od zatwierdzonych szkół owoce i warzywa spożywa 891 670 dzieci z klas I-III (tj. ok. 72,22% dzieci z grupy docelowej).

W I semestrze roku szkolnego 2011/2012 uczniowie klas I-III w szkołach podstawowych przez okres 9 wybranych tygodni otrzymali łącznie 18 porcji owoców i warzyw, tj. 2 razy w tygodniu.

W II semestrze roku szkolnego 2011/2012 uczniowie klas I-III w szkołach podstawowych przez okres 10 wybranych tygodni otrzymali łącznie 20 porcji owoców i warzyw, tj. 2 razy w tygodniu.

Dzieciom uczestniczącym w programie „Owoce w szkole” od jego uruchomienia w roku szkolnym 2009/2010 do końca roku szkolnego 2011/2012 udostępniono łącznie ok. 100 milionów porcji owocowo-warzywnych.

4. Program „Szkłanka Mleka”

Celem programu „Szkłanka mleka” jest kształtowanie wśród dzieci i młodzieży dobrych nawyków żywieniowych poprzez promowanie spożycia mleka i przetworów mlecznych.

Program „Szkłanka Mleka” jest finansowany z trzech źródeł:

- a) dopłata unijna obejmuje dostarczanie mleka i jego przetworów do wszystkich rodzajów uprawnionych placówek oświatowych,
- b) dopłata krajowa obejmuje dostarczanie mleka i jego przetworów do szkół podstawowych,
- c) dofinansowanie z Funduszu Promocji Mleka obejmuje dostarczanie mleka i jego przetworów do przedszkoli i gimnazjów.

W Polsce od czasu akcesji do UE program „Szkłanka Mleka” cieszy się rosnącym zainteresowaniem. Znaczący wzrost zainteresowania programem wśród placówek oświatowych nastąpił po uruchomieniu dodatkowych środków finansowych, mających na celu dalsze obniżenie cen mleka i przetworów mlecznych płaconych przez uczniów w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach.

Polska jest liderem wśród krajów UE realizujących program „Szkłanka Mleka”. Ilość mleka i przetworów mlecznych dostarczanych do placówek oświatowych jest większa niż w krajach starej Unii i stanowi ok. 20% ogółu ilości ww. produktów dostarczonych do placówek oświatowych w ramach Unii Europejskiej. W ramach programu dzieci i uczniowie spożywają mleko białe i mleko smakowe o różnej zawartości tłuszczu, twarożki, sery i jogurty.

Z programu „Szkłanka Mleka” korzysta ok. 14,5 tys. placówek oświatowych, tj. ok. 3,3-krotnie więcej niż w roku szkolnym 2004/2005, który był pierwszym

rokiem realizacji programu. Mleko i przetwory mleczne spożywa ok. 2 400 000 dzieci (tj. ok. 3,8 krotnie więcej niż w roku szkolnym 2004/2005).

W roku szkolnym 2011/2012, podobnie jak w poprzednim roku szkolnym, tj. 2010/2011, uczniowie najchętniej spożywali mleko białe (ok. 82% ogółu mleka i przetworów mlecznych spożywanych w placówkach oświatowych), następnie mleko smakowe (ok. 16%) i jogurty oraz sery (ok. 2%).

Udział placówek oświatowych w programie jest największy w województwie:

- opolskim (ok. 43% ogólnej liczby placówek w województwie),
- łódzkim (ok. 33% ogólnej liczby placówek w województwie),
- podkarpackim (ok. 32% ogólnej liczby placówek w województwie),

a najmniejszy w województwie:

- lubuskim (ok. 22% ogólnej liczby placówek w województwie),
- oraz województwach dolnośląskim, pomorskim i zachodniopomorskim (ok. 25% ogólnej liczby placówek w województwie).

Udział uczniów w programie jest największy w województwie:

- warmińsko-mazurskim (ok. 42% ogólnej liczby uczniów w województwie),
- oraz w województwach: wielkopolskim, podkarpackim, opolskim, mazowieckim, łódzkim (tj. ok. 41% ogólnej liczby uczniów w danym województwie).

Wprowadzenie programu „Szkłanka Mleka” w Polsce umożliwiło wyrównanie szans dzieci i młodzieży w dostępie do mleka i produktów mlecznych i przyczyniło się do urozmaicenia diety dzieci, szczególnie z rodzin najuboższych (z informacji Agencji Rynku Rolnego wynika, że szklanka mleka jest niejednokrotnie jedynym posiłkiem spożywanym przez dzieci w szkole). Problem ten dotyczy wielu rodzin, w szczególności z terenów Polski, dotkniętych problemem ubóstwa czy bezrobocia.

Program cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem i jest pozytywnie oceniany zarówno przez dzieci pijące mleko, jak i opiekunów, którzy widzą pozytywny wpływ urozmaiconej diety na zdrowie swoich podopiecznych.

Od początku realizacji programu dzieci spożyły ponad 1 miliard szklanek mleka.

V. Pomoc stypendialna

Z rezerwy celowej budżetu państwa „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego, w tym wyprawka szkolna” dofinansowane są świadczenia pomocy materialnej o **charakterze socjalnym** dla uczniów w następujących formach:

- stypendium szkolne (art. 90d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty) może otrzymać uczeń, w którego rodzinie miesięczna wysokość dochodu na osobę nie przekracza kwoty 351 zł netto, w szczególności, gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji

opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło zdarzenie losowe.

Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty stypendium szkolne wynosi miesięcznie od 80% do 200% kwoty, o której mowa w art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych – od 1 listopada 2009 r. od 72,80 zł do 182 zł miesięcznie. Wysokość przyznanego stypendium szkolnego zależy odpowiednio od decyzji wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

- zasiłek szkolny (art. 90e ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty) może otrzymać uczeń znajdujący się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego, raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego. Przyznanie zasiłku szkolnego nie jest uzależnione od spełniania kryterium dochodowego.

Wysokość zasiłku szkolnego nie może przekroczyć jednorazowo kwoty stanowiącej pięciokrotność kwoty, o której mowa w art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Wysokość przyznanego zasiłku szkolnego (od 91 zł do 455 zł) zależy odpowiednio od decyzji wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

W roku szkolnym 2009/2010 stypendia szkolne otrzymało 677 010 uczniów (12%), zaś zasiłki szkolne - 19 429 uczniów.

Natomiast w roku szkolnym 2010/2011 stypendia szkolne otrzymało 548 668 uczniów (10%), a w 2011 r. przyznano 21 444 zasiłki szkolne.

Wydatki na realizację ww. pomocy w roku szkolnym 2010/2011 w poszczególnych województwach przedstawiają się następująco:

KOD	Województwo	naliczona dotacja na wypłatę stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	uruchomiona dotacja na wypłatę stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	wydatkowana dotacja na wypłatę stypendiów i zasiłków szkolnych w zł	w tym na zasiłki szkolne w zł	udział środków własnych w realizacji wypłaty stypendiów i zasiłków szkolnych w zł
2	dolnośląskie	28 324 448	20 596 747	18 280 396	259 933	5 314 999
4	kujawsko-pomorskie	40 942 961	35 779 196	28 664 952	304 176	6 186 946
6	lubelskie	32 338 236	31 732 722	24 978 929	298 787	6 355 553
8	lubuskie	16 221 200	16 211 036	13 534 719	222 929	1 553 214
10	łódzkie	24 173 076	24 173 076	20 008 237	332 403	5 798 575
12	małopolskie	23 779 437	22 054 237	20 857 179	245 360	5 960 487
14	mazowieckie	31 942 395	31 712 395	28 111 859	345 141	13 214 795
16	opolskie	9 894 780	9 565 856	6 012 995	56 323	1 825 988
18	podkarpackie	34 516 418	29 357 109	27 724 769	583 104	7 183 368
20	podlaskie	22 045 760	18 871 360	16 202 273	192 7320	6 395 736

22	pomorskie	23 039 781	23 039 781	20 004 751	296 896	5 527 237
24	śląskie	28 280 254	23 935 119	16 395 074	331 688	4 873 528
26	świętokrzyskie	16 113 564	15 62 1212	13 784 868	410 097	3 423 973
28	warmińsko-mazurskie	35 989 255	35 669 231	26 125 025	247 269	6 869 164
30	wielkopolskie	25 449 717	25 449 717	22 375 399	414 791	5 314 103
32	zachodnio-pomorskie	25 980 455	25 944 194	20 319 369	237 027	3 163 129
Razem:		419 031 737	374 091 776	323 380 794	6 513 244	88 960 795

Wykorzystanie środków na stypendia szkolne w latach 2006 -11 w mln zł.

Rok	Kwota środków uruchomionych wyłącznie na stypendia szkolne	Kwota środków wykorzystanych przez samorządy
2011	419,0	323,4
2010	376,5	328,6
2009	396,0	373,9
2008	552,9	479,6
2007	439,0	414,9
2006	241,5	175,1

1. Stypendia motywacyjne

a) Stypendium Prezesa Rady Ministrów dla uczniów szczególnie uzdolnionych.

Procedury przyznawania stypendium Prezesa Rady Ministrów prowadzone są na podstawie art. 90h ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 2005 r. w sprawie stypendiów Prezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz. U. Nr 106, poz. 890).

Stypendium Prezesa Rady Ministrów może być przyznane uczniowi szkoły dla młodzieży, której ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości.

Stypendium Prezesa Rady Ministrów przyznaje się uczniowi, który otrzymał promocję z wyróżnieniem, uzyskując przy tym najwyższą w danej szkole średnią ocen lub wykazuje szczególne uzdolnienia w co najmniej jednej dziedzinie wiedzy, uzyskując w niej najwyższe wyniki, a w pozostałych dziedzinach wiedzy wyniki co najmniej dobre.

Stypendium Prezesa Rady Ministrów przyznaje się jednemu uczniowi danej szkoły na okres od września do czerwca w danym roku szkolnym i jest wypłacane ze środków budżetu państwa w wysokości - 258 zł miesięcznie.

Na wypłatę ww. stypendiów w roku szkolnym 2010/2011 przeznaczono środki finansowe w wysokości 10 278 720 zł, a w roku szkolnym 2011/2012 - kwotę 10 374 180 zł.

Liczba stypendystów stypendium Prezesa Rady Ministrów na rok szkolny 2010/2011 wyniosła 3 984 uczniów, natomiast w roku szkolnym 2011/2012 Prezes Rady Ministrów przyznał 4 021 stypendiów.

b) Stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, zgodnie z art. 90i ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, może być przyznane uczniowi szkoły publicznej dla młodzieży lub szkoły niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej dla młodzieży, uzyskującemu wybitne osiągnięcia edukacyjne, w szczególności:

- laureatowi międzynarodowej olimpiady lub laureatowi i finaliście olimpiady przedmiotowej o zasięgu ogólnopolskim lub turnieju,
- laureatowi konkursu na pracę naukową, organizowanego przez instytucję naukową lub stowarzyszenie naukowe,
- uczniowi szkoły ponadgimnazjalnej uzyskującemu najwyższe wyniki w nauce według indywidualnego programu lub toku nauki,
- uczniowi uczestniczącemu w zajęciach w uczelni przewidzianych tokiem studiów na podstawie postanowień regulaminu studiów, dotyczących warunków uczestnictwa wybitnie uzdolnionych uczniów w zajęciach przewidzianych tokiem studiów,
- uczniowi, który uzyskał wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym na szczeblu krajowym lub międzynarodowym.

Wysokość środków w budżecie państwa w części 30 „Oświata i wychowanie” przeznaczanych na wypłatę stypendiów wyniosła w 2010 r. - 960 tys. zł, a w 2011 r. - 975 tys. zł. Stypendium ministra właściwego ds. oświaty i wychowania ma formę jednorazowej nagrody pieniężnej. Zarówno w 2010 r. jaki i 2011 r. wysokość stypendium wynosiła 3 tys. zł i otrzymało je w 2010 r. – 320, a w 2011 r. - 325 uczniów.

c) Stypendium za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe.

Zgodnie z art. 90g ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty szkoła może udzielać stypendium za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe. Stypendium za wyniki w nauce może być przyznane uczniowi, który uzyskał wysoką średnią ocen oraz co najmniej dobrą ocenę zachowania w okresie (semestrze) poprzedzającym okres (semestr), w którym przyznaje się to stypendium, a stypendium za osiągnięcia sportowe może być przyznane uczniowi, który uzyskał wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym na szczeblu co najmniej międzyszkolnym oraz co najmniej dobrą ocenę zachowania w okresie (semestrze) poprzedzającym okres (semestr), w którym przyznaje się to stypendium.

Stypendium za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe przyznaje dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, w ramach środków przyznawanych przez organ prowadzący na ten cel w budżecie szkoły.

W roku szkolnym 2010/2011 liczba stypendystów wyniosła 168 216.

VI. Profilaktyka zdrowotna

W zakresie edukacji prozdrowotnej Ministerstwo Edukacji Narodowej popularyzuje program „Szkoła Promująca Zdrowie”, realizowany w Polsce

w ramach, utworzonej w 1992 r. Szkoły dla Zdrowia Europy. Dla zapewnienia dalszego rozwoju programu w dniu 23 listopada 2009 r. zostało podpisane pomiędzy Ministrem Edukacji Narodowej, Ministrem Zdrowia oraz Ministrem Sportu i Turystyki Porozumienie o współpracy w sprawie promocji zdrowia i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży. Z treści Porozumienia wynika m.in.: zapewnienie synergii działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży, które są realizowane przez strony porozumienia w szkołach i placówkach oraz w środowisku lokalnym, w tym podejmowanie działań na rzecz wdrażania programów promujących zdrowie, w tym również zdrowie psychiczne.

W latach 2010 i 2011 Krajowy Certyfikat Szkoły Promującej Zdrowie otrzymało 37 szkół. Obecnie to znaczące wyróżnienie posiada 66 szkół w Polsce. Aktualnie sieci szkół promujących zdrowie istnieją we wszystkich województwach, w sieci jest ponad 2000 szkół.

Ponadto, Ministerstwo Edukacji Narodowej, poprzez działania Ośrodka Rozwoju Edukacji, upowszechnia europejski Program HEPS (*Healthy Eating and Physical Activity in Schools*) „Zdrowie żywienie i aktywność fizyczna w szkole”. Zgodnie z założeniami projektu pilotażowego „*Ruch i zdrowe żywienie w szkole*”, opartego na założeniach HEPS, cała szkoła powinna włączać się w działania na rzecz promocji zdrowia, a zdrowie powinno być wkomponowane we wszystkie aspekty życia zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

W ramach realizacji projektu:

- przetłumaczono i przekazano do sieci szkół promujących zdrowie pakiet scenariuszy dla nauczycieli z zakresu promocji zdrowia, w tym dotyczących aktywności fizycznej i zdrowego żywienia, którego elektroniczną wersję zamieszczono na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji;
- upowszechniono wśród szkół pakiet czterech poradników HEPS;
- przetłumaczono i wydano publikację „*Jak wspierać rozwój i zdrowie młodzieży?*”, zawierającą materiały dotyczące zdrowego żywienia oraz aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w wieku szkolnym przedstawione w szerokim kontekście zdrowia psychicznego.

Dodatkowo, należy zauważyć, że także Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przykładą olbrzymią wagę do problemów wad postawy u dzieci. Z tego też powodu corocznie organizuje, nieodpłatnie dla rodziców, turnusy rehabilitacyjne dla dzieci z wadami postawy i chorobami układu ruchu. Turnusy te organizowane są w wyposażonych w wysokiej jakości sprzęt Centrach Rehabilitacji Rolników Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Z 21-dniowych turnusów rehabilitacyjnych skorzystało w 2010 r. - 1 215 dzieci, a w 2011 r. ponad 1 300 dzieci.

Od 3 lat KRUS realizuje we współpracy z Instytutem Fizjologii i Patologii Słuchu unikatowy na skalę światową Program Badań Przesiewowych Słuchu u dzieci z terenów wiejskich. Zaburzenia słuchu i mowy są jedną z głównych przyczyn opóźnień dzieci w nauce, ich trudności w nabywaniu umiejętności językowych, rozwoju inteligencji oraz w efektywnym komunikowaniu się z otoczeniem –

w szkole i poza nią. W 2011 r. ten ogólnokrajowy profilaktyczny program objął blisko 100 000 dzieci w wieku 7-12 lat. Łącznie od 2008 roku przebadanych zostało blisko 300 000 dzieci.

Program ten ma unikatowy charakter nie tylko pod względem medycznym ale również społecznym, edukacyjnym i prewencyjnym. Wyniki dotychczasowych badań, wykonanych u blisko 90% populacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym, wskazują na niepokojące zjawisko występowania zaburzeń słuchu już u co 5-6 dziecka. Z badań wynika również, że 60% rodziców nie wiedziało o istnieniu tego problemu.

Program Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu już zyskał międzynarodową renomę. Został włączony do priorytetów polskiej prezydencji w obszarze „Zmniejszania różnic w zdrowiu społeczeństw Europy” jako działanie pn. „Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z zaburzeniami komunikacyjnymi”.

VII. Edukacja pozaszkolna i pozalekcyjna

1. Otwarte konkursy ofert

Ministerstwo Edukacji Narodowej ogłasza otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.). Tematyka konkursów wpływa na realizację działań podejmowanych przez oferentów a skierowanych do uczniów, nauczycieli i rodziców w ramach edukacji pozaszkolnej i pozalekcyjnej. Projekty związane są z rozwijaniem zainteresowań i pasji, kształtowaniem otwartej i prospołecznej postawy oraz wspieraniem aktywności obywatelskiej młodego pokolenia.

W latach 2010 i 2011 na niniejszy cel, w ramach Rządowego programu na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”, Ministerstwo Edukacji Narodowej przeznaczyło środki finansowe w wysokości ponad 3 500 tys. zł w ramach konkursów: w 2010 r. - „Wspieranie realizacji programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki poprzez kształtowanie u uczniów postaw sprzyjających rozwojowi indywidualnemu i społecznemu”; w 2011 r. - „Żyj z Pasją!”. Program wspierania uzdolnień i zdrowego stylu życia dzieci i młodzieży.

2. Animacja czasu wolnego

Rozwijanie kompetencji kulturowych i animowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży realizowane jest w systemie oświaty wielopłaszczyznowo. Istotną rolę w tym zakresie spełniają placówki wychowania pozaszkolnego, realizując systemowo zadania edukacyjne, wychowawcze, kulturalne, profilaktyczne, opiekuńcze, prozdrowotne, sportowe i rekreacyjne, poprzez m.in. prowadzenie zajęć artystycznych wspierających rozwój dzieci i młodzieży, organizowanie imprez, wypoczynku i rekreacji dzieci i młodzieży, realizowanie programów edukacyjnych, kulturalnych i profilaktyczno-wychowawczych oraz prowadzenie

działań alternatywnych dla dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych uzależnieniami i niedostosowaniem społecznym.

Realizując zadanie tworzenia podstaw organizacyjnych i merytorycznych wspierających placówki wychowania pozaszkolnego Ministerstwo Edukacji Narodowej kontynuowało współpracę z Forum Konsultacyjnym Ogólnopolskiej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego oraz Polskim Stowarzyszeniem Wychowania Pozaszkolnego im. A. Kamińskiego.

Placówki wychowania pozaszkolnego są także organizatorami licznych przeglądów, festiwali, konkursów i olimpiad o zasięgu lokalnym, wojewódzkim i ogólnopolskim. Jest to oferta mająca na celu stworzenie możliwości udziału i spotkań wychowanków skupionych w różnorodnych zespołach artystycznych i kołach zainteresowań. Imprezy te są przeglądem dorobku uczniów i stanowią ukoronowanie pracy wychowanków – uczestników zajęć ww. placówek. Są także promocją aktywności kadry, instruktorów i animatorów kultury pracujących z dziećmi i młodzieżą. Integrują środowisko lokalne wokół spraw edukacji kulturalnej młodego pokolenia.

Należy podkreślić, że od chwili przekazania prowadzenia placówek wychowania pozaszkolnego samorządom terytorialnym, ich działalność ulega stopniowym przeobrażeniom i odpowiada coraz bardziej na zapotrzebowania środowiska lokalnego. W ten sposób placówki wychowania pozaszkolnego realizują podstawowy cel statutowy – wspieranie harmonijnego rozwoju dzieci i młodzieży.

Według danych Systemu Informacji Oświatowej na dzień 30 września 2011 r. działało w kraju 601 placówek wychowania pozaszkolnego, w tym 330 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego i 264 prowadzonych przez inne organy prowadzące.

W skali kraju są to :

- pałace młodzieży - 14,
- młodzieżowe domy kultury - 132,
- ogniska pracy pozaszkolnej - 94,
- międzyszkolne ośrodki sportowe - 65,
- ogrody jordanowskie - 10,
- ośrodek politechniczny - 1,
- pozaszkolne placówki specjalistyczne – 70,
- niepubliczne placówki oświatowo-wychowawcze w systemie oświaty- 215.

Placówki wychowania pozaszkolnego zorganizowały w roku szkolnym 2011/2012 33 407 stałych i okresowych form zajęć. Wzięło w nich udział 1 105 619 dzieci i młodzieży, w tym:

- w kołach artystycznych – 479 456 uczestników,
- w kołach technicznych – 9 727 uczestników,
- w kołach przedmiotowych – 87 178 uczestników,
- w kołach sportowych – 294 296 uczestników,
- w kołach informatycznych – 15 521 uczestników,
- w kołach turystyczno-krajoznawczych – 25 323 uczestników,
- w innych – 194 118 uczestników.

3. Olimpiady

Zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty Minister Edukacji Narodowej inicjuje, koordynuje i nadzoruje organizację ogólnopolskich olimpiad i turniejów dla uczniów, a także może zlecić zadania z tego zakresu, w drodze umowy, szkołom wyższym, placówkom naukowym, stowarzyszeniom naukowym, zawodowym i innym podmiotom prowadzącym statutową działalność oświatową lub naukową.

Zgodnie z art. 22 ust. 2 pkt 8 ww. ustawy konkursy, turnieje i olimpiady powinny służyć odkrywaniu i rozwijaniu uzdolnień uczniów, pobudzaniu twórczego myślenia, wspomaganie zdolności stosowania zdobytej wiedzy w praktycznym działaniu, a także lepszemu przygotowaniu uczniów do nauki w szkołach wyższego stopnia lub do wykonywania zawodu.

W 2010 roku w ramach rozstrzygnięcia otwartego konkursu na realizację zadania publicznego pn.: „Organizacja i przeprowadzenie olimpiad w latach szkolnych 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013” wyłoniono 41 organizatorów.

Na zadania związane z organizacją i prowadzeniem ogólnopolskich olimpiad, łącznie na trzy kolejne lata szkolne (od 2010-2013), zaplanowano do wydatkowania kwotę 23 646 985 zł, w tym:

- 2010 r. – 1 137 316 zł,
- 2011 r. – 7 860 265 zł,
- 2012 r. – 7 324 702 zł,
- 2013 r. – 7 324 702 zł.

W roku szkolnym 2010/2011 przeprowadzono:

- 18 olimpiad przedmiotowych, w tym olimpiadę języka hiszpańskiego (olimpiada pilotażowa w ramach realizacji projektu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego pn. „Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu pracy z uczniem zdolnym”).

Laureaci i finaliści ww. olimpiad, zgodnie z § 60 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) są zwolnieni z egzaminu maturalnego z danego przedmiotu.

	Liczba uczestników etapu:					Udział przedstawicieli Polski w olimpiadach międzynarodowych		
	szkolnego	okręgowego	centralnego	Liczba finalistów	Liczba laureatów	Liczba uczestników	Liczba zwycięzców (zdobywców medali)	Liczba wyróżnionych
razem:	83 026	13 804	1 494	1 181	418	35	22	1

- 10 olimpiad tematycznych realizujących zadania edukacyjne w zakresie kształcenia zawodowego, których laureaci i finaliści zgodnie z § 112 ww. rozporządzenia są zwolnieni z etapu pisemnego egzaminu zawodowego:

	Liczba uczestników etapu:					Udział przedstawicieli Polski w olimpiadach międzynarodowych		
	szkolnego	okręgowego	centralnego	Liczba finalistów	Liczba laureatów	Liczba uczestników	Liczba zwycięzców (zdobywców medali)	Liczba wyróżnionych
razem:	63 493	5 381	548	288	261	0	0	0

- 15 innych olimpiad interdyscyplinarnych, przedmiotowych, z przedmiotów dodatkowych lub tematycznych, zgłoszonych w ofertach, które zostały przez Ministra Edukacji Narodowej uznane za ważne z punktu widzenia systemu oświaty oraz których dofinansowanie było możliwe w ramach środków przewidzianych na ten cel w otwartym konkursie ofert:

	Liczba uczestników etapu:					Udział przedstawicieli Polski w olimpiadach międzynarodowych		
	szkolnego	okręgowego	centralnego	Liczba finalistów	Liczba laureatów	Liczba uczestników	Liczba zwycięzców (zdobywców medali)	Liczba wyróżnionych
razem:	91 012	9 912	1 044	800	264	18	7	7

- 3 olimpiady pilotażowe dla uczniów gimnazjów (z języka angielskiego, matematyki i informatyki) w ramach realizacji projektu z Europejskiego Funduszu Społecznego pn. „Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu pracy z uczniem zdolnym”:

	Liczba uczestników etapu:					Udział przedstawicieli Polski w olimpiadzie międzynarodowej		
	szkolnego	okręgowego	centralnego	Liczba finalistów	Liczba laureatów	Liczba uczestników	Liczba zwycięzców (zdobywców medali)	Liczba wyróżnionych
razem:	7 125	1 644	442	374	194	0	0	0

Razem we wszystkich olimpiadach uczestniczyło:

	Liczba uczestników etapu:					Udział przedstawicieli Polski w olimpiadach międzynarodowych		
	szkolnego	okręgowego	centralnego	Liczba finalistów	Liczba laureatów	Liczba uczestników	Liczba zwycięzców (zdobywców medali)	Liczba wyróżnionych
razem:	244 656	30 741	3 528	2 643	1 137	53	29	8

Opracowano w Departamencie Zwiększania Szans Edukacyjnych i Departamencie Współpracy z Samorządem Terytorialnym MEN oraz w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej.